

A kisebbségi jogok kérdése a román jogi irodalomban.

Irta: dr. BALOGH ARTHUR.

A jogi irodalomnak egyetlen ága sem mutathat fel oly gyors fejlődést, minőt a kisebbségek jogának irodalma feltüntet. Aránylag igen rövid idő alatt, a megjelent munkák számát tekintve, igen tekintélyes irodalma állott elő ennek a kérdésnek. Ha a kérdés egészét rendszeresen feldolgozó művek száma nem is valami nagy, annál több az egyes részletkérdésekkel foglalkozó munkáké. Sajnos azonban, ez a számra nézve igen tekintélyes irodalom a minőség tekintetében erős kifogás alá kell, hogy essen. Áll ez nevezetesen azokra a munkákra, amelyek a kisebbségi szerződések által nemzetközi kötelezettségeket vállalt államok íróinak vagy politikai barátaiknak tollából láttak napvilágot. Ezekben a munkákban ugyanis a legteljesebb mértékben konstatálhatjuk azt a teljesen tudománytalan, a tudományt a politika szolgálatába állítani igyekvő irányzatot, amely a világháború utáni nemzetközi jogi irodalmat megmértelyezte. Ennek az irányzatnak kettős célja van. Egyfelől a nemzetközi jogszabályok tendenciózus félremagyarázásával a minimumra igyekszik a vállalt nemzetközi kötelezettségeket lehetőleg megszorítólag magyarázni. Másfelől kimutatni igyekszik azt, hogy a szerződések által kötelezett államok a legszigorubbán eleget tesznek kötelezettségeiknek, sőt azon túlmenő, kedvező bánásmódot biztosítanak kisebbségeiknek. Ennek a tudománytalan eljárásnak, ennek a politizáló úgynevezett tudománynak jellemzésére elég azt felemlítenünk, hogy akadt egy cseh „jogtudós”, aki egyenesen azt állította, hogy a cseh-szlovák kisebbségi szerződés I. cikkének az a rendelkezése, amely szerint a cseh-szlovák állam köteles a szerződés 2–8. cikkeiben foglalt rendelkezéseket alaptörvényekül elismerni (olyan értelemben, hogy azokkal semminemű törvény, rendelet vagy

hivatalos intézkedés nem állhat ellentétben), elméletileg lehetetlen és gyakorlatilag jelentőség nélküli (Weyr, *System des tschechoslowakischen Staatsrechtes.* 71. lap). Más szóval a kisebbségi szerződés a cseh-szlovák államot nem kötelezi. Ehhez a minden nemzetközi jogot tagadó állásponthoz nem kell kommentár.

A mellett a nemzeti sovinizmustól elfogult, a kisebbségi kérdéssel szemben ellenséges irányzat mellett, amely Romániában tapasztalható, csak természetes, hogy a fenti kifogást a román jogi irodalommal szemben is fenn kell tartanunk. A fentebb kiemelt mindkét tendencia ebben is teljes mértékben megállapítható. A kisebbségi jogokkal foglalkozó jogtudományt itt is többnyire a politika propaganda-eszközüvé igyekeznek tenni. Ez alul csak ritka kivétel van, amint a román jogi irodalom e nemű termékeinek alábbi rövid ismertetéséből erről meggyőződést szerezhethünk.

Hacman cernowitzi egyetemi tanár nemzetközi jogában (*Dreptul internațional public și privat.* 102. l.) azt a különös megállapítást teszi, hogy a román kisebbségi szerződés szerint a szerződés bizonyos rendelkezései nem tekintendők alaptörvényeknek a fentemléltett értelemben. Teljesen téves megállapítás, mert a román szerződés e tekintetben nem tartalmaz eltérő rendelkezést a többi kisebbségi szerződéstől. Ugyanő szintén hangot ad a kisebbségi szerződések által kötelezett államok amaz immár elcsépelet és abszolúte tarthatatlan kifogásának, hogy a kisebbségi szerződések ellenkeznek az *állami szuverenitással* (i. m. 107. l.).

Ugyanezt a kifogást ismétli Negulescu bukaresti egyetemi tanár közigazgatási jogi munkájában (*Tratat de drept administrativ.* 143. l.). A kisebbségi nyelvhasználat kérdésében azt az álláspontot foglalja el, hogy a kisebbségek ugyan használhatják nyelvüket az üzleti forgalomban, így cégtábláikon is, de semmi akadálya annak, hogy az ily cégfeliratok után más adót kelljen fizetniök, mint a román nyelvű feliratok után. Hogy a kisebbségi szerződés vonatkozó rendelkezésének magyarázata, természetesen a kisebbségek hátrányára, még tökéletesebb legyen, a jogegyenlőség elvének még nagyobb dicsőségére erősen helyteleníti az Állandó Közigazgatási Tanácsnak egy ezzel ellenkező értelmű döntését (i. m. 144. l.). A kisebbségi nyelveknek a bíróságok előtti használatát ugyan nem tagadja meg, de a tolmácsolás költségeit viselik a kisebbségekhez tartozók (i. m. 145. l.). Még furább az

a magyarázat, amelyet ő a kisebbségi szerződések ama rendelkezésére nézve ad, amely az állami kisebbségi iskolákra vonatkozik. Szerinte ez a rendelkezés azt jelenti, hogy a román nyelven előadandó tantárgyakon kívül lehet az illető kisebbség nyelvén is tantárgyakat előadni (i. m. 146. l.), ami ismét a kisebbségi szerződés illető rendelkezésének elcsavarása, mert ez az elemi iskolákban a kisebbségi gyermekeknek saját anyanyelvükön való tanítását egész általánosságban biztosítja és csak kötelezővé teszi az államnyelv oktatását, de ezt mint tannyelvet nem ismeri el. Vaskos tévedés az is, amikor azt mondja, hogy a Nemzetek Szövetségének minden egyes tagállama jogi hatással felléphet a kisebbségi szerződések megsértése miatt, holott ez tudvalevőleg csak a Tanács tagjainak van fenntartva (i. m. 147. l.). De jogi ferdtetés ezen felül a kisebbségi kérdést belügyi kérdésnek tekinteni (i. m. u. o.), amikor az a szerződések által kétségtelenül nemzetközi jogi kérdéssé vált.

Alexianu közjogában a kisebbségi jogokkal nem tartja érdemesnek foglalkozni. Csak annyit említ meg tévesen, hogy a román állam segíyezi a kisebbségi iskolákat. Arról persze hallgat, hogy ez nagy kivételként, eddigelé mindössze két ízben, történt meg (*Dreptul constituțional* 220. l.).

Erősen politikai tendenciájú a Budișteanu-nak francia nyelven megjelent munkája (*La condition juridique des minorités ethniques selon les derniers traités de paix*). Különben a mű alcíme mutatja, hogy a kérdésben a román álláspontot adja elő. Kiemeli, hogy a kisebbségek nem alanyai a nemzetközi jognak, emlegeti a magyar uralom jármát és a kisebbségek lojalitásának szükségét. Mosolyt keltő az a megállapítása, hogy a román magánoktatási törvényben benne van az iskolai autonómia eszméje, amelyet a román kisebbségi szerződés megígért az erdélyi székely és szász közületeknek (i. m. 37. l.). Ennyire még Angelescu maga sem ment szomorú hírű törvényének dicséretében.

Részletesebben foglalkozik a kisebbségi jogokkal Rudecsu ugyancsak francia nyelven megjelent művében (*Étude sur la Question des minorités de race, de langue et de religion*). Könyve azonban szintén számos téves jogi megállapítást illetve elmagyarázást tartalmaz. Így, hogy csak néhányat említsünk a főbkek közül, a kisebbségeknek saját iskolák létesítésére vonatkozó joga szerinte csak az elemi iskolákra terjed ki (i.m.79. l.), továbbá szerinte a kisebbségi szerződés

sekkel lekötelezett államok el is tilthatják a kisebbségek saját iskoláit, feltéve, hogy a magánoktatást általánosságban nem engedik meg (u. o.). A kisebbségek által fenntartott iskolákról szólva nagyon liberálisnak mondja a román magánoktatási törvényt, amely szerint a tannyelvet az iskolafenntartók állapítják meg. Azt azonban elhallgatja, hogy ugyanezen törvény szerint három, illetve négy tantárgyat románul kell tanítani, amely rendelkezéssel valóban a kettős tannyelv vezetett be, a kisebbségi szerződéssel homlokegyenest ellentétben (i. m. 81. l.). Egyenesen megtévesztő szándékot kell tulajdonítanunk annak, hogy a román magánoktatási törvénynek az iskolai bizonyítványokra vonatkozó rendelkezését egy sorban említi a cseh-szlovák törvénynek, a brünni osztrák-cseh-szlovák egyezménynek és a Felső-Sziléziára vonatkozó német-lengyel egyezménynek illető rendelkezéseivel (i. m. 83. l.). Ez utóbbi rendelkezések ugyanis a kisebbségek által fenntartott iskolákat a bizonyítványok tekintetében bizonyos feltételek mellett egyenlővé teszik az állami iskolákkal, amit a román törvény nem tesz meg. Az iskolák segélye ügyében azt vallja, hogy ha az állam a kisebbségek számára iskolákat létesít, akkor nem köteles a kisebbségek által fenntartott iskolákat segélyezni (i. m. 87. l.). Erre csak azt mondhatjuk, amit a szerző az ellenkező álláspontra nézve mond: teljességgel alap nélküli állítás. A székely iskolai autonómiával kapcsolatban megállapítja, hogy a román magánoktatási törvény a kulturális fejlődés teljes szabadságát biztosítja nekik (i. m. 97. l.). Még jó, hogy nem mondja azt, hogy ezen törvény szerint tényleg meg is van ez az autonómia. Elferdíti a szerző a Nemzetek Szövetsége Tanácsának az erdélyi magyar egyházak 1925. évi petíciójára adott határozatát is, amikor ezt úgy magyarázza, hogy e szerint a kisebbségeknek nincsen feltétlen joga iskolák létesítésére és fenntartására (i. m. 147. l.), vagyis a kisebbségek csak az esetben tarthatnak fenn magániskolákat, ha a többségnek is vannak magániskolái. Az említett határozat ugyanis azt mondja, hogy a kisebbségi szerződés nem biztosítja a kisebbségi saját iskoláknak az állami iskolákkal való egyenjogúságát. Ezek után nem is kell mondanunk, hogy a szerző a kisebbségvédelmet átmeneti jellegűnek tekinti (i. m. 174. l.), amire azonban jogi alapot nem tud felhozni, aminthogy nem is lehet és politikai indokokkal igyekszik álláspontját megindokolni.

Titulescunak a párisi Académie diplomatique-ben ez évi

március 15-én tartott előadása a kisebbségi jogok természetére nézve tartalmaz meg nem álló és egymásnak is ellentmondó megállapításokat. Nem a jogász, hanem a politikus, illetve a diplomata beszél belőle, amikor a panaszeljárással foglalkozva azt állítja, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa a kisebbségi bizottság intézményének kreálásával túl lépte a szerződések kereteit (a *La Sociétés des Nations et les minorités* című gépirásos kiadás 15–16. l.).

Teljesen eltér az eddig bemutatott munkáktól és dicséretes kivételt képez a kisebbségi jogoknak Romániában is túlnyomólag politizáló tárgyalási módja alól a Vladioiano műve (*La protection des minorités en droit international*). Csak azt kifogásolja az államoknak a nemzetközi jogban elismert egyenlősége szempontjából, hogy a kisebbségek nemzetközi védelmét nem tették általánossá, minden államra kiterjedővé, hanem csak az új és némely megnagyobbodott államra rótták e kötelezettségeket. E mellett azonban szót emel amellett, hogy necsak a Nemzetek Szövetségének Tanácsában képviselt államok, hanem a szövetségnek minden tagállama felhívhatta jogi hatással a Tanács figyelmét a kisebbségi jogsérelmekre, sőt maguk a kisebbségek is. Egyenesen kívánja, hogy a kisebbségeket a nemzetközi jog alanyaiként ismerjék el (i. m. 119 és köv. l.). Az egyes kisebbségi jogokkal ugyan kevésbé foglalkozik, de tárgyilagossága, minden ferdítési szándéktól távol állása nem vonható kétségbe.

Amint a fentebbi rövid áttekintésből láthatjuk, a román jogi irodalomnak a kisebbségi jogok terén nem sokat köszönhetünk. De ugyanezt a politizáló, hazafias jogtudományt látjuk ebben a kérdésben, amint már mondtuk, a kisebbségi szerződésekkel kötelezett többi államokban is. Ha ez mentség, akkor mentség van bőven. De a tudomány álláspontján állva, ily mentséget természetesen nem fogadhatunk el s a politizáló tudománytól meg kell tagadnunk a tudomány nevet. Amint elfordulunk a ferdítő történetírástól, ép úgy el kell fordulnunk attól a ferdítő jogtudománytól, amely a jogszabályoknak, a jogi helyzeteknek erőszakolt, tarthatatlan magyarázatokat törekszik adni, amelyeknek jogi alapja nincsen és csak hangulatkeltésekre valók, bizonyos politikai célok szolgálatára alkalmasak.